

12. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Адаптації та модифікації. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.

Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.

З року в рік у звичайних класах загальноосвітніх навчальних закладів збільшується кількість учнів з особливими освітніми потребами. Учнівський контингент стає більш розмаїтим, виразніше простежуються особливості когнітивного, емоційного, фізичного та комунікативного розвитку школярів. Як наслідок, – педагоги частіше стикаються з тим, що традиційні підходи організації навчального процесу не дають змогу ефективно працювати з дітьми із ширшим діапазоном навчальних відмінностей. Відтак, перед вчителями постає завдання навчати більш різноманітний учнівський контингент, задовольняючи потреби всіх дітей, очікування батьків та зростаючі вимогами суспільства. На думку фахівців, вирішити цю проблему можна за допомогою диференційованого викладання. Термін «диференційоване викладання» у вітчизняному освітньому просторі порівняно новий. Диференційоване викладання розглядається як концептуальний підхід і практична технологія специфічної організації навчального процесу. Цей підхід дає педагогові змогу врахувати відмінності між учнями та забезпечувати оптимальний та результативний навчальний процес для кожного з них.

126

У диференційованому викладанні від самого початку передбачається, що всі учні є різними, а відтак, завдання вчителя полягає в тому, щоб виявити відмінності, відповідним чином адаптувати навчальний процес та забезпечити корисний навчальний досвід для всіх. Такий підхід до викладання, орієнтований на потреби дітей, є дуже перспективним у навчанні всього багатоманітного учнівського колективу.

Диференційоване викладання передбачає створення навчального середовища та організацію навчального процесу таким чином, щоб забезпечити дітям з різними освітніми потребами (з порушеннями психофізичного розвитку, з обдарованістю) успішне опановування курикулуму.

Завдяки впровадженню диференційованого викладання звичайна параграма навчання масової школи стане доступною для дітей з особливими потребами, вони зможуть успішно опановувати зміст навчання, бути активними учасниками навчального процесу і, найважливіше, досягати максимальних (для кожного) результатів.

Диференційоване викладання дає змогу врахувати в навчальному процесі такі учнівські відмінності:

- рівень підготовленості – коригуючи темп навчання та міру складності матеріалу;
- індивідуальні стилі навчання – забезпечуючи розмаїтість видів діяльності, щоб учні мали змогу отримувати та опрацьовувати інформацію в різний спосіб і на різних рівнях;
- інтереси – спираючись на схильності, зацікавлення та бажання самої дитини засвоїти певну тему чи виробити вміння, навички.

Про диференційоване викладання можна говорити як про підхід, який демонструє: прийняття вчителем різноманітності учнівського колективу (різні рівні базових та поточних знань учнів, їх підготовленість, навчальні інтереси); навички педагога щодо організації процесу навчання учнів з різними навчальними можливостями в умовах одного класу; прагнення вчителя просувати учнів на більш високий рівень, забезпечуючи їм особистий успіх та надаючи необхідну підтримку.

Диференційоване викладання будується на кількох ключових елементах (рис. 1).

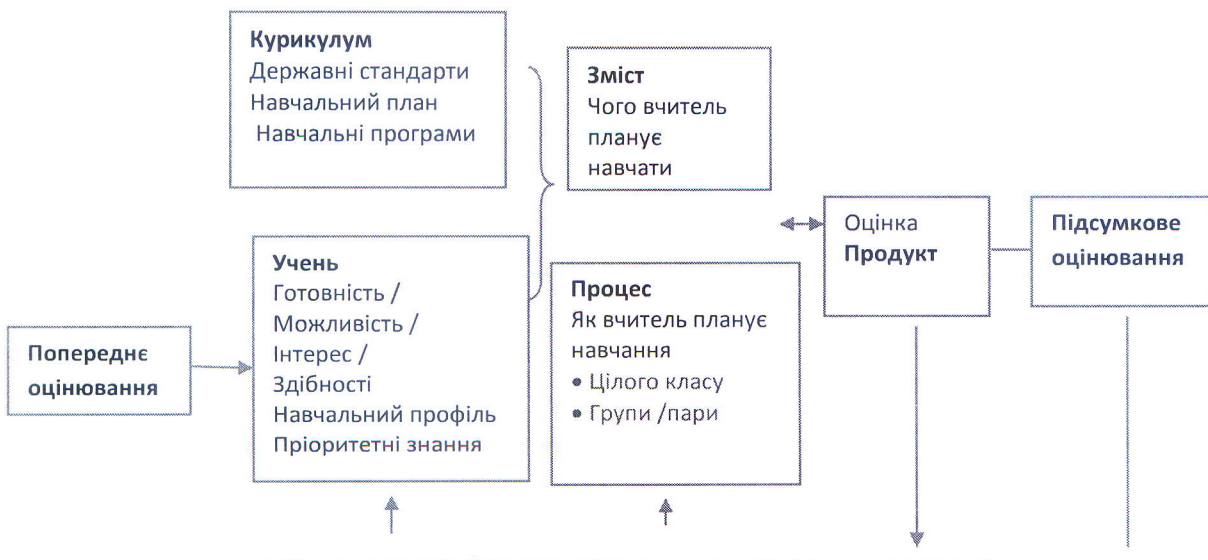

Рисунок1. Цикл навчання та фактори, які необхідно враховувати при диференційованому викладанні.

Диференціація змісту, процесу, продукту (кінцевих результатів).

Диференційоване викладання це «відповідь» учителя на потреби учнів (готовність до навчання, навчальні інтереси, особливі навчальні потреби тощо), яка відбувається на рівні *змісту, процесу та продукту (кінцевих результатів)*.

Плануючи диференційоване викладання, слід брати до уваги:

- зміст – що учні мають засвоїти та яким чином вони отримуватимуть інформацію;
- процес – види навчальної діяльності, які виконують учні для осмислення та засвоєння змісту;
- продукти – те, що дає учням можливість закріпити, застосувати, поглибити та вдосконалити набуті знання, вміння, навички (проекти, певна діяльність та її результати тощо);
- навчальне середовище – як відбувається робота на уроці, яка на ньому панує атмосфера.

Розглянемо окремі аспекти диференційованого викладання.

Диференціація змісту.

Для учнів, які різняться своїми особливими навчальними потребами, необхідно мати доступу до навчального матеріалу через його зміст. Доступність змістового наповнення вважається ключовим елементом диференціації. Диференціація на рівні змісту має враховувати: цілі, завдання та очікувані результати, яких планується досягти (навчальні, розвивальні, соціальні). Баланс між цілями та завданнями визначає рівень диференціації змісту.

• *Підтримка змісту навчання.* Доступ до змісту розглядається в якості ключової вимоги. Зміни найчастіше виявляються в тому, яким чином учні отримують доступ до інформації (понять, узагальнень, установок, навичок, дій тощо).

• *Завдання пов'язуються з цілями навчання.* Конче важливо узгоджувати завдання з цілями навчання. Оцінювання досягнення цілей найчастіше здійснюється за допомогою тестів, а також стандартизованих інструментів вимірювання (критерії оцінювання). Завдання часто вибудовуються як послідовність етапів наростаючої складності, внаслідок чого виникає континуум завдань з вироблення певних навичок. Для учнів, які перебувають на різних рівнях варіюється меню завдань, щоб полегшити перехід від одного етапу навчання до іншого.

• *Навчання спрямоване на оволодіння поняттями.* Навчальні поняття повинні мати широкий діапазон для усвідомлення та використання. Вчителі мають зосереджувати увагу на поняттях і навичках, які опановують учні. Зміст навчання має містити одні і ті ж поняття для всіх учнів, проте міру їх складності

(обсягу, широти, міри узагальнення тощо) необхідно варіювати відповідно до можливостей різних дітей.

Рекомендації щодо диференціації змісту.

• Доцільно надавати якомога більше різноманітних прикладів, для всебічного розкриття навчального змісту. Залишаючи незмінним основний зміст, вчитель може варіювати складність матеріалу (деталізуючи чи узагальнюючи, спрощуючи чи ускладнюючи). Для учнів з фізичними або когнітивними порушеннями різноманітні приклади надзвичайно важливі для розуміння матеріалу, що викладається. Ці ж множинні приклади можуть принести користь і іншим учням, які отримують бачення з різних ракурсів. Широкий спектр прикладів допомагає засвоїти основоположні елементи і скласти у відповідну модель (індивідуальну для кожного – ширшу чи вужчу).

• Використання *множинних носіїв інформації та різноманітні формати*. Широкий вибір засобів презентації навчального змісту існує сьогодні в цифровому форматі, що дає змогу вчителям здійснювати маніпуляції з розміром, контрастними кольорами та іншими характеристиками для створення прикладів на численних носіях і в різних форматах. Їх можна зберігати для подальшого використання і забезпечення гнучкого доступу до них різних учнів, залежно від їхніх потреб і вподобань.

• Слід *виокремлювати найважливіше*. Важливо уникати концентрації уваги учнів на розлогіх фактах або деталях, натомість варто зосереджуватися на роботі з узагальненими поняттями. Таким чином, вчителі виділяють найважливіші компоненти змісту.

• Постійна *підтримка «фонових знань»*. Оцінюючи знання учнів про до планування навчання, вчителі можуть ефективніше підтримувати базові знання учнів, поетапно розширюючи і поглиблюючи їх.

Диференціація процесу.

• *Послідовно використовується гнучка система розподілу на групи*. В міру оволодіння нового змісту, учні мають взаємодіяти один з одним і спільно працювати. Вчителі можуть проводити попереднє обговорення головних ідей змісту з усім класом, після чого слідує робота в малих групах чи парах. Під час виконання завдань групи учнів можуть самостійно спрямовувати свою роботу або ж це може робити вчитель. Принципи утворення груп не є постійним. Формування і перегрупування груп має бути динамічним процесом, змінюючись залежно від змісту, виду діяльності, результатів оцінювання.

• *Управління класом йде на користь учням та вчителю*. Для ефективної роботи у класі з використанням диференційованого викладання, вчителі мають ретельно підходити до організації і вибору методів навчання.

Диференціація продукту.

● *Важливим є початкове і поточне оцінювання учнів.* Ретельне попереднє оцінювання є запорукою функціональної та успішної диференціації. Використання в роботі попереднього і поточного оцінювання дає вчителям інформацію, на основі якої вони можуть обирати відповідні підходи, механізми підтримки з урахуванням потреб, інтересів і здібностей різних учнів класу. Оцінювання може бути формальним і неформальним, (інтерв'ю, опитування тощо, а також більш формальні процедури оцінки результатів).

● *Учні є активними дослідниками.* Кожне завдання, яке ставиться перед учнями, має бути цікавим, захоплюючим і доступним для усвідомленого засвоєння матеріалу, вироблення відповідних вмій та навичок. Водночас, дитина має відчувати, що завдання – це певний виклик.

● *Зміна очікувань і вимог до відповідей учнів.* Завдання мають бути диференційовані таким чином, щоб різні учні могли продемонструвати або проявити свої знання і розуміння по-різному (у прийнятний для кожного спосіб). Диференційований підхід до продукту навчальної діяльності учня дає змогу використовувати різноманітні форми і способи його створення і презентації, передбачає різну міру складності, різні варіанти оцінювання.

Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.

У процесі навчання вчителі та учні співпрацюючи, постійно використовують оцінювання та його результати для подальшої спільної роботи. Якщо оцінювання проводиться часто і по-різному, вчителі чимало дізнаються про своїх учнів. Вчителі можуть спостерігати за змінами міркувань учнів та перевіряти їх, а також встановлювати зв'язки між попередніми знаннями та вивченим нещодавно. Навчання покращується і тоді, коли учнів спонукають думати над процесом їхнього навчання, переглядати свій навчальний досвід та застосовувати вивчене у повсякденній життєвій практиці.

Учні в класах мають різні потреби, здібності, рівень академічних знань, у кожного свій навчальний стиль тощо. Саме тому педагогові необхідно мати широкий вибір варіантів навчання, щоб у кожного учня була можливість вчитися досягаючи максимально можливого рівня розвитку.

Постійне оцінювання і диференційоване викладання на цій основі веде від зосередження на одному єдиному підході для всіх учнів класу до визначення особливих навчальних цілей для кожного учня з використанням різноманітних підходів, широкого спектру практик, враховуючи різноманітні потреби учнів.

Оцінювання веде до диференційованого викладання у випадку, якщо вчителі використовують його регулярно. Для того, щоб брати до уваги широкий спектр здібностей, можливостей, стилів навчання своїх учнів, вчителі мають встановити

рівень їх самостійності в навчанні, складність матеріалу, самого процесу навчання для кожного учня.

Розглядаємо дві взаємопов'язані цілі оцінювання: **оцінювання для навчання та оцінювання самого навчання.**

Оцінювання для навчання – надає вчителям інформацію про дитину та є основою для визначення практик диференційованого викладання. Під час такого оцінювання учителі мають використовувати отримані дані, щоб визначити, що учні знають і як застосовують отримані знання. Також ця інформація використовується для оптимізації навчального процесу та визначення необхідних ресурсів.

Оцінювання процесу та результату навчання є узагальнюючим і використовується для підтвердження досягнень (що учні знають і вміють робити, щоб продемонструвати, чи досягли вони цілей навчальної програми). Слід зосереджуватися на отриманні точного та правильного висновку щодо знань, вмінь і навичок учнів, аби послуговуючись цією інформацією, можна було б ухвалювати виважені рішення щодо диференціації викладання.

Для забезпечення логічних зв'язків між використанням результатів оцінювання, метою та методами необхідне ретельне планування.

Інструментарій оцінювання. Для збору та трактування інформації щодо оцінювання знань, вмінь і навичок учнів є безліч методів і чудових книг. Важливо, найперше, окреслити мету оцінювання та обирати методи, які якнайкраще їй відповідають в кожній окремій ситуації. В таблиці наведені методи, які вчителі можуть використовувати для оцінювання.

Метод	Опис
<i>Збір інформації</i>	
Опитування	Конкретні запитання для перевірки знань
Спостереження	Систематичне спостереження, як учні обробляють інформацію
Домашнє завдання	Завдання для перевірки знань
Навчальні бесіди або інтерв'ю	Бесіди з учнями про їхні знання та труднощі
Демонстрація, презентація	Можливість для учнів продемонструвати свої знання усно або за допомогою технічних засобів,

	виставки тощо
Екзамени, тести, перевірки	Можливість для учнів продемонструвати свої знання письмово
Широке оцінювання	Складні завдання, під час виконання яких учні демонструють зв'язки, які вони утворюють між поняттями, що вивчають
Оцінювання з використанням комп'ютера	Систематичне використання комп'ютерних програм, які пов'язані з програмою навчання
Інсценізації	Завдання з інсценування або рольові ігри, під час виконання яких учні демонструють зв'язки, які вони утворюють між поняттями, що вивчають
Щоденники навчання	Записи про навчання, які ведуть учні
Проекти та дослідження	Можливість для учнів продемонструвати зв'язки свого навчання з допомогою дослідження та написання звіту
<i>Інтерпретація інформації</i>	
Шкала розвитку	Схеми, які описують навчання учнів і визначають обсяг навчання, наступні кроки, а також фіксують успіхи та досягнення
Аркуші перевірки	Список критеріїв, які слід розглянути для розуміння навчання учня
Рубрики	Опис критеріїв з описаною та визначеною градацією навчання
Щоденники опису	Думки та припущення про своє навчання і плани подальших дій, записані учнем
Самооцінка	Процес, під час якого учень розмірковує про своє навчання та використовує певні критерії для визначення рівня свого навчання
Оцінка однолітків	Процес, під час якого учень розмірковує про своє навчання та використовує певні критерії для визначення рівня навчання своїх однолітків

<i>Ведення записів</i>	
Історичні записи	Цілеспрямовані описові записи спостережень за навчанням учнів з плином часу
Короткий опис учня	Інформація про якість робіт учнів порівняно з результатами навчальної програми, чи індивідуальний навчальний план учня
Відео- і аудіо записи, фотографії	Візуальні або звукові записи, які дають підтвердження навчання учня
Портфоліо	Систематичне накопичення своїх робіт, яке демонструє досягнення, зростання та думки про своє навчання
<i>Комунікації</i>	
Демонстрації, презентації	Офіційні презентації учнів, які демонструють їх навчання батькам, оцінювачам та всім іншим
Конференції за участю батьків, учнів, учителів	Можливості (батькам, учителям, учням) переглянути та обговорити навчання учня і подальші кроки
Записи досягнень	Детальні записи досягнень учнів порівняно із запланованими у навчальній програмі
Картки записів	Періодичні символічні презентації та короткі огляди навчання учнів для батьків
Записки батькам щодо навчання й оцінювання	Постійні огляди для батьків, у яких описуються результати вивчення програми, діяльність учня та зразки навчання

Оцінювання для навчання (оцінювання з метою планування навчального процесу) надає педагогові інформацію про знання, вміння, навички учнів та слугує основою для визначення послідовності подальшої роботи. Коли вчителі зосереджені на оцінюванні для навчання, вони постійно проводять порівняння між завданнями навчальної програми та індивідуального навчального плану учня, а також добирають відповідні методи викладання. Таким чином, кожен учень може отримати необхідні матеріали, підтримку та настанови, які потрібні особисто йому для подальшого зростання. За допомогою ретельного планування своїх дій щодо допомоги кожному учневі, вчителі надають швидку допомогу і

підтримку для наступного етапу навчання, скеровують та прискорюють увесь процес.

Хоча процес оцінювання і не завжди потребує спеціального втручання у процес їхнього навчання чи добору особливих ресурси, воно значно впливає на подальший розвиток дітей і, відповідно, на подальше диференційоване викладання. Тому результати оцінювання мають бути достатньо точними та детальними, щоб на їх основі робились виважені висновки.

**Планування процесу оцінювання для подальшого
диференційованого викладання**

Навіщо оцінювати?	<ul style="list-style-type: none">•Щоб визначити наступні кроки покращення навчання учнів•Щоб розробити індивідуальний навчальний план та проінформувати батьків про досягнення учня відповідно до поставлених цілей
Що оцінювати?	<ul style="list-style-type: none">•Успішність та навчальні потреби кожного учня стосовно поставлених у навчальній програмі цілей•В якому обсязі учні можуть застосовувати ключові поняття, вміння та навички
Якими методами?	<ul style="list-style-type: none">•Низка методів, що оцінюють мислення і вміння учнів•Низка методів, які оцінюють і результат, і процес
Забезпечення якості	<ul style="list-style-type: none">•Точність і постійність спостережень та інтерпретації навчання учнів;•чіткі та детальні очікування від навчання;•точні та детальні записи для описового зворотного зв'язку кожному учневі.
Використання інформації	Диференціювати викладання, постійно перевіряючи, як результати учня відповідають цілям навчальної програми

Адаптації та модифікації.

У диференційованому викладанні використовуються:

- адаптації змісту, процесу та продукту навчальної діяльності;
- варіювання вимог щодо виконання завдань учнями на окремому уроці або упродовж вивчення теми (обсяг, рівень складності, час і спосіб виконання, форма і спосіб демонстрації виконаного тощо);
- широкий спектр форм і методів навчальної діяльності.

Диференційоване викладання реалізується через:

- а) зосередження на головних знаннях (поняттях), вміннях та навичках у кожній навчальній дисципліні;
- б) урахування індивідуальних відмінностей учнів;
- в) взаємозв'язок оцінювання та викладання;
- г) постійну адаптацію, модифікацію змісту, процесу (форм і методів) та продуктів навчальної діяльності.

У практиці диференційованого викладання надзвичайно важливим є вміння педагога застосувати адаптації та модифікації для учнів з особливими освітніми потребами. Учні, виділені вчителем в окрему групу (на етапі аналізу індивідуальних особливостей) тих, які мають певні труднощі у засвоєнні змісту навчальної програми, потребують додаткових акомодаций та модифікацій. Насамперед важливо з'ясувати, чи спроможний учень засвоювати поняття навчальної програми або його труднощі пов'язані з іншими аспектами навчальної діяльності, наприклад, він погано читає або пише. Часто такі акомодации є необхідною передумовою успішного навчання дітей з особливими потребами.

До модифікацій належать: зміна тривалості періоду навчання, зміна навчального середовища, ресурсів, матеріалів, форми викладу завдань, оцінювання з урахуванням особливостей учнів.

Нижче наведено кілька прикладів адаптацій та модифікацій.

Матеріалів та ресурсів:

- Використання ресурсів іншого рівня складності (паралельно з традиційними).
- Використання друкованих та інших матеріалів, наприклад: фільмів, відео- та аудіозаписів, сценок-замальовок.
- Використання ресурсів, створених учителем та учнями.
- Використання ресурсів громади.

- Використання альтернативних навчальних матеріалів, наприклад диктовка тексту для запису іншою особою, запис на диктофон, малювання картин, збільшені чи зменшені матеріали, комп'ютер, калькулятор, матеріали для маніпулювання, прозорі накладки для роботи з підручником.

- Використання адаптаційних пристроїв, наприклад: тримач для крейди, адаптовані ножиці, олівці збільшеного розміру, маркери, ручки з можливістю стирання написаного, кутовий дірокол, функція перевірки орфографії в текстовому редакторі.

- Використання вказівників рядків на аркуші паперу, окремих клітинок на папері, міліметровки або паперу з рельєфними рядками.

- Підготовка карток з «віконечками», щоб демонструвати тільки одне слово або один рядок за раз.

- Відведення більшого простору на аркуші для написання відповіді; позначення пояснень та ключових слів маркером або іншим кольором; зменшення обсягу інформації на одній сторінці.

- Адаптація матеріалу підручника шляхом позначення певного тексту різними кольорами, наприклад: зелений – нова лексика, рожевий – визначення, жовтий – факти, власні назви, дати й тематичні речення, що певним чином узагальнюють весь матеріал.

- Забезпечення кабінки для занять, аби зменшити вплив відволікаючих чинників.

- Запровадження системи допомоги за принципом «рівний – рівному», коли інший учень допомагає товаришу організувати своє робоче місце та підготувати потрібні матеріали до уроку.

- Ведення конспекту під копірку, щоб уникнути переписування.

Форм і методів викладання:

- Залучення ровесників для надання допомоги, волонтерів; проведення уроку двома або більше вчителями.

- Надання інформації та завдань на роздавальних матеріалах, щоб менше часу витратити на переписування.

- Надання матеріалу в меншому обсязі (за потреби); зменшення кількості математичних прикладів/задач на одній сторінці; скорочення завдань; попереднє використання графічних організаторів, які допоможуть скеровувати увагу учня у процесі читання.

- Використання сигнальних жестів.

- Повторення завдань, пояснень та представлення їх у різній формі: усній, письмовій або в аудіо-записі.

- Виділення маркером ключових думок у тексті підручника.

- Використання малюнків і конкретних матеріалів.

Завдання та оцінки:

• Можливість виконати завдання в довільному форматі за власним вибором учня. Наприклад, учні можуть представити звіт по-різному: підготувати радіопередачу, скласти лист-характеристику, написати листа автору, запропонувати свій варіант завершення оповідання, представити критичний відгук, створити модель, кросворд, діафільм, коротку сценку, візуальну часову шкалу.

- Дати учням додатковий час для підготовки письмових завдань.
- Дати змогу відповідати на запитання екзамену усно.
- Дозволити відповідати на меншу кількість запитань.
- Дозволити залучати іншу особу-писця.
- Давати контрольні для виконання вдома.
- Доручити іншому учневі або помічникові робити потрібні записи замість дитини.

Планування адаптацій та модифікації допомагає вчителю заздалегідь визначити, якими матеріалами учням потрібно користуватися, як краще побудувати урок: наприклад, на основі індивідуальної, групової чи фронтальної роботи, в якому вигляді учні мають відповідати на завдання; дати коротку письмову відповідь, підібрати типи вправ і видів діяльності, продумати очікувані результати їх виконання. Важливо пам'ятати, що впроваджуючи адаптації та модифікації, вчитель створює умови для залучення дітей до роботи над темою уроку і допомагає їм працювати над завданнями. Коли виникає потреба в адаптаціях та модифікаціях для учнів з особливими потребами, вчителю слід не просто визначити доцільні їх види для окремих дітей, а й раціонально розподілити свій час та сили.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ

1. Розкрийте сутність поняття диференційоване викладання.
2. Обґрунтуйте важливість диференційованого викладання у класі, де навчаються діти з різними рівнями здібностей.
3. Охарактеризуйте особливості підходу до змісту, процесу та кінцевого результату (продукту) навчання при диференційованому викладанні
4. Надайте коротку характеристику оцінюванню для навчання.
5. Як взаємозв'язані оцінювання та диференційоване викладання?
6. Що таке адаптація та модифікація? Наведіть приклади.

СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Опорні поняття: диференційоване викладання, диференціація змісту, процесу та продукту (результату); оцінювання для навчання, адаптація, модифікація.

Усне практичне завдання

1. Розкрийте сутність диференційованого викладання та охарактеризуйте основні фактори, що забезпечують таку практику.
2. Розкрийте сутність процесу оцінювання для планування диференційованого викладання.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Диференційоване викладання	
Оцінювання для навчання	
Адаптація	
Модифікація	

138

Усне практичне завдання

1. Як використовується оцінювання для визначення різноманітних навчальних потреб учнів?
2. Як організувати диференційоване викладання, спираючись на результати оцінювання для навчання?

Вправа.

1. Три групи мають охарактеризувати особливості диференціації змісту, процесу та продукту (кінцевого результату) навчання. Після виконання завдання кожна група презентує свої тези. По завершенні – обговорення.
2. Працюючи в парах, перевірте розуміння особливостей використання акомодаций та модифікацій під час планування уроку (матеріали, ресурси, форми, методи викладання, рівні завдань, оцінки тощо).

Питання для усного опитування

1. Яка роль вчителя у диференційованому викладанні?
2. Які переваги диференційованого викладання для учнів з порушеннями психофізичного розвитку та школярів з типовим розвитком?

Завдання для письмового самостійного виконання

1. Підготуйте конспект уроку з диференційованим викладанням та оцінюванням, використовуючи ваш практичний досвід.
2. Опишіть практику диференційованого викладання (зі свого досвіду). Які зміни відбудуться: а) на рівні змісту; б) на рівні процесу; в) на рівні продукту (результату) навчання однієї дитини?

Теми для доповідей та авторефератів

1. Диференційоване викладання в класі, де навчаються діти з різним рівнем здібностей.
2. Оцінювання як процес для подальшого диференційованого викладання з урахуванням потреб всіх учнів.

Список рекомендованої літератури та корисні ресурси

1. Alberta Education. Elements of effective teaching practice: Differentiated instruction [Основи ефективного вчителювання: диференційоване викладання]. www.learnalberta.ca/content-teacher/kes/pdf/or_ws_tea_elem_02_diffinst.pdf
2. Mastropieri, M.A., Scruggs, T.E., Norland, J.J., Berkeley, S., McDuffie, K., Tornquist, E.H., & Connors, N. (2006). Differentiated curriculum enhancement in inclusive middle school science: Effects on classroom and high-stakes tests. *The Journal of Special Education*, 40(3), 130-137.
3. Tobin, R. & McInnes, A. (2008). Accommodating differences: Variations in differentiated literacy instruction in grade 2/3 classrooms [Врахування розбіжностей: різні підходи до навчання грамотності у 2-3 класах]. *Literacy*, 42(1), 3-9.
4. Tomlinson, C.A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms – 2nd Ed.* [Як диференціювати викладання у класах, де навчаються діти з різним рівнем здібностей] Alexandria, VA: ASCD. Chapters 11-13.
5. <http://knowledgeloop.org/pd>.
6. www.includingsamuel.com ,
7. www.includingsamuel.com/screenings/host.
8. www.IncludingAllKids.org
9. www.includingsamuel.com
10. www.includingsamuel.com/resources
11. <http://groups.to/includingsamuel/>
12. www.includingsamuel.com/screenings/host